

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА МЕВ

АНАЛІЗ ДОСВІДУ КРАЇН-ЧЛЕНІВ СОТ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЦЬОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

Скрипчук П. М.

Доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту Національного університету водного господарства та природокористування.

Хоменко А. Є.

Студент спеціальності «Менеджмент». Інститут економіки, менеджменту та права Національного університету водного господарства та природокористування.

Анотація. У статті проаналізований досвід країн-членів СОТ щодо забезпечення продовольчої безпеки своїх країн та визначені можливості використання цього досвіду в економічній політиці України.

Значна увага приділена способам та засобам поліпшення якості життя громадян США та країн ЄС. Досліджені тотожності та розбіжності у підходах до вирішення цих питань у розвинутих країнах світу.

Показані пріоритети діяльності урядів розвинутих країн та вказаний їхній стратегічний план роботи по забезпеченню національних програм забезпечення продовольчої безпеки. Розробляючи продовольчу політику, фахівці США та країн ЄС використовують нові підходи до визначення її конкретних цілей і засобів. В ЄС втілюється в життя ідея створення єдиної європейської системи, яка сполучала б у собі підтримку ринків для забезпечення продовольчої безпеки, захисту від дешевого імпорту з метою підтримки власного товаровиробника й підтримку продовольчого експорту. Встановлено основні механізми регулювання ринків у єдиній аграрній політиці: цільові ціни, інтервенційні ціни, граничні ціни, змінний імпорتنний тариф і експортні субсидії. Було сформульовано три фундаментальних принципи єдиної аграрної політики Європейського економічного співтовариства: єдність ринку, загальне фінансування й переваги Співтовариству.

Досвід державного регулювання продовольчого комплексу в Європейських країнах свідчить про принципово нову схему взаємодії держави і господарських суб'єктів. Цей підхід пов'язаний з прямим вирішенням економічних проблем через створення ефективних, прозорих інструментів регулювання.

Узагальнена характеристика режимів державного регулювання аграрного сектора економік розвинутих країн-членів СОТ. Визначені основні заходи державного регулювання аграрного сектора економіки США, Канади і країн Європейського економічного співтовариства.

Проаналізований досвід розвитку аграрного сектору економіки України та визначені напрямки його розвитку. Вступ України до СОТ, інтеграція вітчизняного аграрного ринку у світовий продовольчий ринок передбачає трансформацію системи підтримки та регулювання розвитку аграрного сектора. Показані пріоритетні напрями щодо державної підтримки аграрного сектора. Для України важливо переосмислити сучасні загрози продовольчій безпеці держави в новітніх реаліях розвитку глобальних світових процесів та в світі інтеграції до ЄС. Забезпечення національної продовольчої безпеки повинно ґрун-

туватися на системному підході до вирішення її завдань, аналогічно тому, як це має місце в країнах з розвинутою економікою.

Ключові слова: продовольча безпека, аграрний сектор, СОТ, США, ЄС, Україна, сільське господарство, харчові продукти.

Постановка проблеми. Проблеми продовольчої безпеки у США і країнах ЄС країнах мають як загальні риси, так і істотні розбіжності, пов'язані з менталітетом жителів, національними традиціями, рівнем розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, місцем, яке посідає країна у світовій політиці. Загальним же є те, що надійне продовольче забезпечення населення за рахунок власного виробництва має важливе стратегічне значення і становить головну функцію держави, оскільки від цього залежить не тільки продовольча, але й національна безпека країни.

Досвід державної підтримки аграрного сектора США представляє значний інтерес для вирішення проблем продовольчої безпеки та захисту малозабезпечених верств населення України.

Мета статті – вивчення досвіду США і країн ЄС щодо забезпечення продовольчої безпеки та застосування цього досвіду в економічній політиці України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема забезпечення продовольчої безпеки України знаходиться в центрі уваги значної кількості вчених, у тому числі Є. Борисенко, О. Варченка, В. Дем'яненко, О. Кочеткова, Р. Маркова, О. Шебаніної та ін. Проте деякі питання поки що залишаються не до кінця вивченими і потребують подальшого дослідження. Опрацювання цього питання є важливим через необхідність вирішення продовольчої проблеми в Україні.

Основні результати дослідження. Високий рівень забезпечення продовольством населення є головним пріоритетом агропродовольчої політики США на всіх етапах економічного розвитку країни. Формування ефективної національної продовольчої безпеки стало можливим за рахунок чіткої системи заходів державного регулювання й підтримки сільського господарства. Такий підхід дозволив не тільки забезпечити різноманітні асортименти й відносно низькі ціни на продукти харчування в цій країні, але й лідерство у світовій торгівлі сільськогосподарськими товарами.

У 1990-ті рр. в США був задіяний комплекс заходів державного регулювання агропродовольчої системи країни. Для фінансового забезпечення відповідних державних програм у середині 1990-х рр. витрачалося майже 4,5% усіх бюджетних коштів. Внутрішню політику у сфері продовольчої безпеки було спрямовано на підтримку аграрного сектора з метою стабільності внутрішнього ринку продовольства.

У 1997 р. Міністерство сільського господарства США вперше прийняло стратегічний план роботи, в якому було визначено основну мету діяльності міністерства. Відповідні пріоритети діяльності полягають у такому:

- поліпшенні якості життя громадян США за допомогою підтримки товарного сільгоспвиробництва;
- забезпечення безпечним, повноцінним і доступним продовольством;
- раціональне використання орних, пасовищних і лісових земель;
- надання достатніх економічних можливостей для жителів сільських регіонів;
- розширення доступу на світові ринки для продукції сільського й лісового господарств країни;
- зменшення кількості населення, що недоїдає, як усередині країни, так і за кордоном [1].

Розробляючи продовольчу політику, фахівці США в останні десятиліття використовували також нові підходи до визначення її конкретних цілей і засобів:

- перехід від сільськогосподарської (фермерської) політики до продовольчої, котра охоплює всі ланки продовольчого комплексу країни;
- оцінку взаємозв'язків продовольчого комплексу з національною економікою;
- орієнтацію не на боротьбу з надвиробництвом чи ліквідацією дефіциту, а на розроблення альтернативних програм для відносної стабілізації ринку з визначенням вирішальної ролі ринкового механізму;
- урахування більш тісної взаємодії внутрішнього і світового ринків продовольства [2].

Перші державні програми продовольчої допомоги малозабезпеченим верствам населення США були затвердженні Конгресом уже в 60-ті роки в рамках концепції створення «Великого суспільства», але за характером впливу були декларативними.

Лише в 80-90-х роках у зв'язку з загостренням соціальних протиріч їх фінансування і реалізація стала однією з пріоритетних задач Міністерства сільського господарства країни. Було створено спеціальний відділ – Служба з питань продовольства і послуг для споживачів (Food and Consumer Service), який виконував три головні задачі:

- поліпшення здоров'я нації шляхом продовольчої допомоги малозабезпеченим верствам населення,
- удосконалення економічного розвитку аграрного сектору за рахунок удосконалення механізму прямих зв'язків виробників із споживачами продовольства,
- підвищення рівня поінформованості населення з питань раціонального харчування [3].

З 1989 США фінансується 16 державних програм продовольчої підтримки малозабезпечених верств населення (табл. 1.) [4].

Таблиця 1.
Програми продовольчої підтримки малозабезпечених верств населення США

№	Назва програми	Вартість, млн. дол./рік	Кількість забезпечених млн. чол.
1	Програма продовольчих купонів	27700	27,0
2	Національна програма шкільних обідів	4875	25,0
3	Програма шкільних сніданків	1100	5,8
4	Програма освіти і набуття практичних навиків в сфері харчування	10	–
5	Спеціальна програма додаткового харчування для жінок, новонароджених і дітей	3500	7,0
6	Програма заохочення купівлі продуктів харчування на фермерському ринку	7	–
7	Програма додаткової продовольчої допомоги	84	0,4
8	Програма продовольчої допомоги дітям і дорослим	1500	2,0
9	Програма продовольчої допомоги літнім людям	255	2,3
10	Спеціальна молочна програма	18	
11	Програма харчування людей похилого віку	150	0,9
12	Програма розподілу продовольства в індійських резерваціях	33	0,1
13	Програма продовольчої допомоги в надзвичайних випадках	65	2,5
14	Продовольчі пожертвування суповим кухням і продовольчим банкам	40	
15	Програма продовольчої допомоги Пуерто-Ріко і островам Північної Маріани	1147	1,4
16	Програма продовольчої допомоги у випадку стихійних лих	86	

Джерело: [5].

На їх виконання в 1995 році було виділено 40,2 млрд. дол., що склало 65% загального фінансування бюджетних програм Міністерства сільського господарства.

Основну групу складають програми, головною задачею яких є згладжування соціальних протиріч американського суспільства. На ці цілі орієнтовано 7 програм (1, 7, 11, 12, 13, 14, 15), загальна вартість фінансування яких складала 29,2 млрд. дол. Така допомога надавалась безкоштовно біля 12% населення країни.

Другу групу складають програми, орієнтовані на надання допомоги вагітним і матерям, немовлятам і учням шкіл. На ні цілі фінансувалося 7 програм (2, 3, 4, 5, 8, 9, 10), загальна вартість яких склала 11,2 млрд. дол. Ця допомога надавалась безкоштовно і за пільговими цінами.

Програма продовольчих купонів (The Food Stamp Program) – головна програма продовольчої допомоги. Запроваджена у 1961 році як тимчасова, вона стала постійною з 1964 року і передбачає випуск купонів, які дають право малозабезпеченим верствам населення отримувати на них продукти харчування в торговій мережі. У середині 90-х років в США розпочався перехід із системи паперових продовольчих купонів на комп'ютеризовану систему. Отримувачам допомоги відкривається рахунок у розмірі місячної суми, яка перераховується на пластикову картку [5].

Необхідно відзначити, що, реформуючи програми підтримки фермерів, держава опосередковано підтвердила свій курс на заохочення процесу концентрації сільськогосподарського виробництва на противагу всебічній підтримці сімейних ферм у минулому. Кількість великих ферм у США постійно зростає, вони підвищують конкурентоспроможність США на світовому ринку сільськогосподарських продуктів. Нині їх налічується 157 тис., або понад 8%, а продукції вони виробляють на суму 144 млрд. дол., або 73% загального обсягу в країні. Прибутковими є 90% великих ферм. Високий рівень спеціалізації й великі розміри підприємств дозволяють виробляти більшу кількість продукції за нижчою собівартістю завдяки зниженню витрат праці, витрат на транспортування, що збільшує конкурентоспроможність великих підприємств, порівняно з дрібними. Тому саме великі підприємства забезпечують у сучасних умовах продовольчу безпеку США [6].

Проблема продовольчої безпеки в Західній Європі виникла після Другої світової війни. При цьому об'єднання аграрних ринків було на той момент складною проблемою через те, що кожна країна проводила власну аграрну політику. Однак з'явилася ідея створення єдиної європейської системи, що сполучала б у собі підтримку ринків для забезпечення продовольчої безпеки, захисту від дешевого імпорту з метою підтримки власного товаровиробника й підтримку продовольчого експорту.

Тому в 1957 р. шість країн (ФРН, Франція, Італія, Нідерланди, Бельгія й Люксембург) підписали Римський договір, за яким утворили Європейське економічне співтовариство. Цей договір передбачав формування єдиної агропродовольчої політики співтовариства з метою:

- збільшити продуктивність сільськогосподарського виробництва шляхом технічного переозброєння й забезпечення раціонального розвитку, а також оптимального використання факторів виробництва;
- забезпечити справедливий рівень життя сільським мешканцям;
- стабілізувати аграрні ринки;
- забезпечити гарантоване продовольче постачання;
- забезпечити розумні ціни на продовольство для споживачів.

У січні 1962 р. Рада Міністрів ЄС прийняла низку документів, що започаткували загальний аграрний ринок Європи. Було встановлено основні механізми регулювання рин-

ків у єдиній аграрній політиці, які діють і донині: цільові ціни, інтервенційні ціни, граничні ціни, змінний імпорнтний тариф і експортні субсидії. Цими документами було сформульовано три фундаментальних принципи єдиної аграрної політики Європейського економічного співтовариства: єдність ринку, загальне фінансування й преференції Співтовариству [7].

У Західній Європі державне регулювання аграрного сектора має економічне спрямування, а однією з його найважливіших функцій є регламентування кількості й якості вироблюваної продукції шляхом контролю за організаційно-економічною структурою виробництва, зокрема заохоченням кооперації та вертикальної інтеграції, що має вплив на галузеву спеціалізацію виробництва сільськогосподарських продуктів і порядок постачання ними населення.

До важливих функцій державного регулювання відносять також управління технічним прогресом у сільському господарстві через систему наукових установ або заклади освіти, професійного навчання, підвищення кваліфікації, надання консультативної допомоги фермерам; технічне та комерційне обслуговування за допомогою державних закупівель, державних оптових ринків, ветеринарне обслуговування та кредит. Держава здійснює також контрольно-облікові функції (інспекція за якістю продукції, ветеринарна інспекція, статистика та ін.). У деяких західноєвропейських країнах зараз беруться до керування соціальною перебудовою села шляхом ліквідації дрібного виробництва, перепідготовки осіб, витіснених із сільського господарства, для роботи в інших галузях, а також розробки та впровадження спеціальних програм розвитку сільських районів [8].

Європейське сільське господарство, більш ресурсомістке порівняно з високоефективним і малозатратним сільським господарством США, Канади та Австралії, мало бути надійно захищене від руйнації при його порівняно низькій конкурентоздатності. Створення ЄЕС певною мірою сприяло збереженню та розширенню потенціалу сільського господарства [9]. Саме завдяки заходам регулювання ЄЕС із традиційно великого імпортера продовольства перетворилося на найбільшого експортера. При цьому послідовно були вирішені завдання насичення внутрішнього ринку найважливішими видами продовольства та створення великих експортних запасів. На сьогодні вирішуються проблеми не стільки виробництва, скільки збуту продукції.

Досвід державного регулювання продовольчого комплексу в Європейських країнах свідчить про принципово нову схему взаємодії держави і господарських суб'єктів. Цей підхід пов'язаний з прямим вирішенням економічних проблем через створення ефективних, прозорих інструментів регулювання. Державні заходи щодо регулювання аграрного сектора економіки в розвинутих країнах північної Америки та Європи мають не тільки ринкове спрямування (підтримка чи обмеження попиту і пропозиції), вони також мають на меті визвати структурні зрушення в разі необхідності збалансування внутрішньо та міжгалузевого розподілу (табл. 2).

Таблиця 2.

**Основні заходи державного регулювання аграрного сектора економіки
США, Канади і країн Європейського економічного співтовариства**

Країни	Заходи державного регулювання аграрного сектора економіки	
	ринкового спрямування	спрямовані на структурні зрушення
США	<ul style="list-style-type: none"> • компенсації за 1 га посівних площ, виведених з обігу; • підтримка цін для стабілізації доходів фермерів; • пільгові кредити на укрупнення підприємств; • підтримка методів обробки ґрунту, що незначно впливають на навколишнє середовище за допомогою компенсаційних платежів 	<ul style="list-style-type: none"> • пільгове кредитування виробництва окремих видів продукції; • різні форми сприяння експорту; • надання фінансової допомоги у вигляді інвестиційних надбавок; • організація вільних економічних зон для залучення інвестицій

Канада	<ul style="list-style-type: none"> • підтримка цін для стабілізації прибутків фермерів, подібна до США; • страхування доходів фермерів; • державна гарантія відшкодування страхових платежів у визначених розмірах 	<ul style="list-style-type: none"> • сприяння інвестиціям у розвиток окремих галузей і виробництва; • програма підтримки окремих територій
Країни ЄС	<ul style="list-style-type: none"> • компенсації за 1 га посівних площ, виведених з обігу; • використання квот по молоку, м'ясу, цукру і тютюну; • підтримка ціп на маслинову олію і тверді сорти пшениці 	<ul style="list-style-type: none"> • спільне фінансування програм розвитку найбільш слабких і нужденних територій; • розробка індикативних планів економічного і соціального розвитку; • організація вільних економічних зон для залучення інвестицій

Джерело: [8].

Особливістю регулювання цін на сільськогосподарську продукцію в країнах з ринковою економікою є встановлення мінімального граничного рівня для ринкових цін, нижче якого вони не можуть опускатися. Для цього використовуються два основних інструменти: підтоварні кредити та пряма державна закупівля продукції.

У розвинутих країнах регулювання цін на аграрну продукцію і фермерських прибутків передбачає організацію спостереження за динамікою низки економічних показників, у числі яких:

- витрати виробництва по групах спеціалізованих господарств (у країнах ЄС) чи по видах виробництва (у США);
- паритет цін на засоби виробництва для сільського господарства і на сільськогосподарську продукцію;
- прибутковість ферм і галузей виробництва, а також усього сільського господарства [9].

У деяких випадках по окремих специфічним товарам, наприклад молоку, важливо підтримати середньодобовий рівень постачання і споживання, у зв'язку з чим регулюванню піддаються як оптові, так і роздрібні ціни. Подібний державний механізм підтримки цін є надзвичайно дорогим і звичайно складає значну частину державного бюджету розвинутих країн чи тих міжнародних організацій, які займаються подібного роду регулюванням.

Крім використання непрямих економічних важелів, окремі держави також застосовують заходи прямого втручання у виробництво з метою його обмеження (введення квотування на виробництво окремих видів продукції). Це можуть бути заходи прямого втручання: забій корів за умови надвиробництва молока і молочних продуктів, викорчування виноградників і садів в умовах надвиробництва ординарного вина і деяких видів фруктів з відповідною компенсацією виробникам прогнозованих втрат.

В останні роки відбуваються значні зміни в умовах економічних реформ ГАТТ, що регулюють зовнішню торгівлю Європейського Союзу. Так, у деяких економічно сильних держав, таких як Бельгія, Німеччина, Австрія, Нідерланди, було запроваджено зниження цін на сільськогосподарську продукцію.

Залежно від економічної ситуації, для кожної окремо взятої країни, що бере участь у формуванні Європейського ринку продовольства, застосовуються знижувальні чи підвищувальні коефіцієнти до діючого на даному етапі рівня цін. У ЄС в останні роки були встановлені і діяли диференційовані, із застосуванням різних курсів валют, ціни на зерно [8].

Регулювання внутрішнього ринку зерна в країнах ЄС здійснюється особливо жорстко, за допомогою щомісячних надбавок і гарантованих державою цін [10].

Як інструменти державної політики та регулювання цін у зарубіжних країнах реалізуються також програми, які мають на меті пряму підтримку доходів фермерів, зокрема програми компенсаційних платежів, гнучких виробничих контрактів, страхування.

Програма компенсаційних платежів сприяла підвищенню доходів виробників, захистивши їх від непередбачених коливань кон'юнктури ринку. У країнах ЄС здійснюється допомога у формі субсидій виробникам високоякісних сортів пшениці, що обмежує площі вирощування зернових відповідно до встановлених квот; виробникам «малого зерна» (рис, ячменю, вівса, кукурудзи тощо); дотується до 50% ціни молока, виробленого в межах установлених квот [11].

Такий досвід особливо актуальний для України в сучасних умовах. Уведення компенсаційних платежів по основних видах продукції, зокрема по зерну продовольчому та фуражному, дозволило б знизити собівартість продукції тваринництва і птахівництва, а отже, ціни на молочні продукти, м'ясо, яйця, підвищивши таким чином рівень споживання цих продуктів населенням та конкурентоздатність вітчизняної продукції. Однак подібні заходи в масштабах України можливі лише як складова аграрної політики держави.

Компенсації вітчизняним виробникам, аналогічні тим, що використовуються в США, можуть бути впроваджені з одночасним наданням права Міністерству аграрної політики визначати орієнтовні ціни на основі сформованої середньої собівартості основних видів сільськогосподарської продукції, що забезпечило б достатній рівень продовольчої безпеки по зонах країни. Для цього необхідно створити відповідні служби моніторингу та виділити необхідні компенсаційні суми у видатковій частині державного бюджету. Очевидно, що без необхідної системи дотацій і компенсацій неможливі стабілізація та подальший розвиток сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки України [8].

Важливе значення в регулюванні розвитку АПК має податкова політика. Податкова система в країнах Заходу досить складна, для вітчизняної економіки прийнятні лише основні принципи оподаткування в аграрному секторі цих країн. У багатьох країнах податкова система не орієнтована на стягнення ПДВ для сільськогосподарської продукції, і сільськогосподарські товари як такі практично не підлягають оподаткуванню: реалізується принцип, що податок на додану вартість має сплачуватися не на кожному етапі розподілу продукту, а на його кінцевій стадії, коли товар набуває остаточної споживчої вартості. Це економічно більш справедливо і одночасно є регулятором споживання.

Важливою умовою ефективної роботи сільськогосподарських виробників є налагоджена система кредитування сільськогосподарських виробників. У США фермерська кредитна система існує з 1916 р. під егідою уряду країни. Тоді був створений своєрідний кредитний кооператив фермерів, який на перших етапах свого розвитку одержував значну державну підтримку.

У розвинутих країнах основною метою державної політики у сфері аграрного кредиту залишається підвищення ефективності кредитного ринку, що передбачає розширення конкуренції між кредиторами, зниження вартості кредиту, поліпшення інформаційного забезпечення позичальників.

Досить поширена в розвинутих країнах практика державного фінансування придбання засобів виробництва для сільського господарства. Так, у США встановлюються диференційовані ціни на дизельне паливо для фермерів. У Канаді податкові пільги й субсидії забезпечують фермерам ціну на паливо на рівні 56% від роздрібною. У країнах ЄС установлені цінові дотації на придбання техніки, меліорацію земель, модернізацію ферм [12].

У Німеччині діє програма стимулювання інвестицій, що дозволяє знизити процентну ставку на 4% (на 6% – в економічно відсталих районах) для довгострокових кредитів. У рамках цієї програми можна також одержати пільгову державну позику (1% річних у ра-

хунок погашення 3,5% на будівництво житлових будинків й інших споруджень) [13]. Відсоток за кредит в іпотечних банках країн ЄС становить 4,5-6,5%, у Голландії – 5-7%, у Німеччині – 6-8,5% (пільговий – 1%) [14].

Фермери Франції одержують субсидії на підвищення ефективності виробництва, поліпшення умов життя, під виведення орних земель із сільськогосподарського виробництва, на підтримку родючості земель, компенсаційні виплати за роботу в районах з несприятливими природними умовами [15].

Поглиблення ринкової сутності державної підтримки сільського господарства проявляється, зокрема, у забезпеченні певного мінімального рівня доходів, який дозволяє товаровиробникам завдяки застосуванню висококваліфікованого менеджменту досягти доходів адекватних доходам несільськогосподарських суб'єктів власними силами (концепція «safety net»). Функціонування аграрного сектора економіки в контексті його державного регулювання можливе в трьох режимах з притаманними їм особливостями нерегульованому, максимально регульованому і помірно регульованому (табл. 3).

Таблиця 3.

Узагальнена характеристика режимів державного регулювання аграрного сектора економіки

Режими	Критерії оцінки			
	Економічна ефективність	Соціальна ситуація	Розподіл ресурсів і доходів	Розвиток ініціативи
Нерегульований	Низька прибутковість сільськогосподарського виробництва	Соціальна напруженість	Розподіл доходів на користь не-сільськогосподарських товаровиробників	Підприємницька ініціатива аграрних виробників обмежується незначною ринковою владою
Максимально регульований	Ефективність досягається за рахунок коштів інших галузей	Соціальна стабільність	Розподіл ресурсів на користь найменш ефективних галузей	Ініціатива аграрних виробників обмежена державними регуляторами
Помірно регульований	Можливість досягнення високої ефективності завдяки кваліфікованому менеджменту	Гарантований державою соціальний мінімум	Оптимальний розподіл ресурсів між галузями	Розвиток ініціативи аграрних виробників створює відчутні переваги

Джерело: [8].

Сьогодні існує чітка тенденція до лібералізації аграрної політики країн – основних постачальників сільськогосподарської сировини і харчової продукції на світовий ринок, проте обсяги державної підтримки аграрних товаровиробників у цих країнах залишаються суттєвими. Проте, незначні розміри вітчизняного бюджету порівняно з європейськими країнами не дають змогу застосувати аграрну політику, аналогічну спільній європейській.

Зовнішня торгівля України у період 2008-2010 рр. розвивалася під впливом двох визначальних подій: членства у СОТ, набутого у 2008 р., та світової фінансово-економічної кризи 2007-2010 рр.

Уже протягом першого року перебування в СОТ Україна майже вдвічі збільшила експорт сільськогосподарської продукції. Фінансово-економічна криза продемонструвала, що в період стрімкого зниження активності майже на всіх ринках, а отже відсутності попиту на продукцію, зменшення обсягів експорту сільського господарства порівняно зі зменшенням в інших галузях було незначним. Саме протягом 2009 року зросла частка

сільськогосподарських товарів у загальному експорті країни. Якщо в період 2005-2007 рр. ця частка не перевищувала 9%, то в період 2008-2010 рр. вона не опускалася нижче 12%.

Попри значне зростання обсягів торгівлі сільськогосподарською продукцією після приєднання до СОТ (якщо в період 2005-2007 рр. середній річний експорт сільськогосподарських товарів становив 3050 млн. дол. США, то за період 2008-2010 рр. цей показник дорівнював 7689 млн. дол. США), не відбулося значної географічної диверсифікації експорту. Основними імпортерами сільськогосподарської продукції з України залишилися країни Близького Сходу. Ринок більшості розвинених країн, насамперед країн ЄС, залишився закритим для України. Значною мірою це пов'язано з доволі значними нетарифними бар'єрами, насамперед санітарними та фітосанітарними нормами. Крім того, розвинені країни мають потужну систему підтримки власних виробників сільськогосподарської продукції через значний обсяг субсидій. Підписання Україною з ЄС угоди про асоціацію

Водночас в період перебування України в СОТ відбулося стрімке зростання імпорту деяких видів аграрної продукції та продукції харчової промисловості, зокрема зростання склало 61,2% і 19,8% відповідно. Найбільш суттєво зріс імпорт цукру. Якщо в 2007 році, за даними Державної служби статистики, імпорт цукру з цукрової тростини або з цукрових буряків складав 7 млн. дол. США, то за підсумками 2010 року імпорт цієї товарної позиції склав 183 млн. дол. США, тобто зріс у 26 разів.

Проте зазначимо, що таке зростання імпорту цукру лише частково можна пояснити членством України в СОТ, адже 31,6 % від загального імпорту припадає на країни, що не є членами СОТ. Так, імпорт цукру з Білорусі, з якою Україна має відносини вільної торгівлі, в 2010 році склав майже 58 млн. дол. США. Отже, проблема полягає не стільки в лібералізації режиму торгівлі цукром, скільки в нездатності вітчизняної цукрової промисловості задовольнити внутрішній попит за конкурентоспроможною ціною.

Загалом, аналітична оцінка очікувань та реалій результатів шестирічного членства України в СОТ засвідчила, що, як і для більшості країн з ринковою економікою, що формується, перші роки членства України в глобальній торговельній системі далися нелегко, що було обумовлено низкою як об'єктивних (стрімке зростання імпорту по багатьох товарних групах та особливо по деяких видах аграрної продукції та продукції харчової промисловості, в першу чергу цукру, накладання світової фінансової кризи на період адаптації до нових умов реалізації зовнішньоторговельної діяльності, пов'язаних з вимогами щодо державної політики закупівель та обмеженнями допомоги сільському господарству тощо), так і суб'єктивних (посилення протекціоністських настроїв країн – торговельних партнерів, відсутність практичного досвіду щодо лобювання різнорівневих національних економічних інтересів у системі СОТ) перешкод.

Вступ України до СОТ, інтеграція вітчизняного аграрного ринку у світовий продовольчий ринок передбачає трансформацію системи підтримки та регулювання розвитку аграрного сектора – визначальної складової аграрного ринку. Ці заходи мають передбачати відсутність викривленого впливу на торгівлю чи виробництво (або цей вплив має бути мінімальним і не стосуватися підтримки виробництва, його обсягів та цін), а також фінансуватися через урядові бюджетні програми, а не за кошти споживачів продуктів харчування. Аналіз обсягів і структури заходів з державної підтримки аграрного сектора свідчить, що рівень їхньої відповідності вимогам СОТ ще дуже низький і необхідна їхня адаптація до міжнародних стандартів.

Тому пріоритетними щодо державної підтримки аграрного сектора повинні стати напрями, які класифікуються за напрямами СОТ, як такі, що не підлягають скороченню (програми «зеленої скриньки»), а саме:

- підтримка доходів виробників сільськогосподарської продукції, що не пов'язана з виробництвом;
- фінансова участь держави у програмах страхування та гарантування доходів сільгоспвиробників;
- створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки;
- інспектування і перевірка продукції для виявлення відповідності нормам охорони здоров'я, безпеки, рівня якості і стандартів;
- послуги з маркетингу і просування товарів на ринок, поширення передового аграрного досвіду та консультаційні послуги;
- розвиток аграрної інфраструктури, а також інфраструктури і роботи, пов'язані з охороною навколишнього середовища;
- підтримка регіональних програм і розвиток сільських територій;
- внутрішня продовольча допомога незаможним верствам населення;
- фінансування науково-дослідних робіт аграрного спрямування;
- перепідготовка і підвищення кваліфікації спеціалістів і робітничих кадрів для виробничої і соціальної сфер села.

На думку більшості дослідників цієї проблематики, для підвищення ефективності державної фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва бюджетних коштів (у рамках програм «жовтої скриньки») основну частину бюджетних коштів доцільно сконцентрувати за трьома пріоритетними напрямками:

1. У формі дотацій за реалізовану продукцію для підтримки доходів сільгоспвиробників від господарської діяльності. Це дозволить забезпечити стабільність і прозорість виділення коштів суб'єктів господарювання, буде стимулювати зростання обсягів виробництва та реалізації продукції заготівельним і переробним організаціям, здешевити вартість продукції і підвищити її конкурентоздатність, призведе до зосередження обмежених бюджетних коштів в ефективно працюючих господарствах (чим більше вироблено і реалізовано продукції, тим більший обсяг державної підтримки).

2. З метою збільшення обсягів залучення кредитних ресурсів на фінансування агропромислового комплексу необхідно передбачати в бюджеті значні обсяги коштів на відшкодування відсотків по кредитах, отриманих сільгоспвиробниками. Доцільно створити спеціальний фонд пільгового аграрного кредитування, за рахунок коштів якого здійснювати здешевлення кредитних ресурсів для галузі.

3. Удосконалення механізму фінансового лізингу сільськогосподарської техніки. Зношення техніки досягло 70–75%, а темпи її щорічного вибуття в 3–4 рази випереджають темпи відновлення. Тому пріоритетним напрямом при розподілі державної підтримки галузі повинно стати надання допомоги сільгоспвиробникам в їхньому оснащенні сучасним комплексом високопродуктивної техніки й устаткування (у тому числі шляхом відшкодування 30% вартості техніки з бюджету) і на цій основі впровадження індустріальних енерго- та ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій сільськогосподарського виробництва.

Одним із механізмів державного регулювання аграрного ринку повинно стати формування інтервенційних фондів сільгосппродукції (зерно, соняшник) і продовольства (цукор, олія, м'ясо тощо) з наступним їх використанням для інтервенційного втручання (продажу) у разі недостатньої пропозиції на ринку та зростання цін і поновлення таких інтервенційних фондів шляхом закупівлі сільгосппродукції та продовольства у випадку перевищення пропозиції над попитом і різкого зниження ринкових цін. Так створюється попит і пропозиція на внутрішньому ринку, і в цьому повинна полягати суть цінової політики держави.

Для України важливо переосмислити сучасні загрози продовольчій безпеці держави в новітніх реаліях розвитку глобальних світових процесів. Перш за все, необхідні обґрунтовані орієнтири збільшення доходів від участі України в міжнародній зерновій торгівлі та впровадження механізмів оптимізації структурних елементів ціни на зерно.

Має бути забезпечено стратегічну роль України в інфраструктурних зернових проєктах; запроваджено політику стимулюючої оплати праці та ефективної зайнятості національних кадрів в аграрній сфері; розроблено сучасну концепцію формування конкурентних відносин та механізми упередження недобросовісних дій нерезидентів на внутрішньому ринку, особливо щодо середніх та дрібних національних зерновиробників; забезпечено моніторинг за концентрацією земель с/г призначення; введено заборону на вирощування шкідливих та маловивчених для організму людини рослин; встановлено параметри критичної залежності національного зернового сектора від насінневого матеріалу іноземного походження тощо.

Політика держави повинна будуватися зважаючи на глобальні переваги і загрози для АПК України. Це повинна бути політика протекціонізму, але тільки ринковими методами. В Україні виробляються всі необхідні для внутрішнього ринку продукти харчування, а значить, їх імпорт не є бажаним, при цьому сільське господарство має надлишок природно-ресурсного потенціалу і повинно розвиватися за експортно-орієнтованою моделлю.

Аналіз положень Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» дає всі підстави стверджувати, що цим документом визначено основні засоби гарантування національної продовольчої безпеки України. Так, Закон визначає порядок державного регулювання цін окремих видів сільськогосподарської продукції: визначає об'єкти та правила такого ні нового регулювання (ст. 3), інтервенційні ціни (ст. 4-5), порядок страхування сільськогосподарської продукції (ст. 10-11), регламентує державну підтримку виробників продукції тваринництва (ст. 15-16) [16].

Іншим важливим і значною мірою спеціальним документом у досліджуваній сфері є Методика розрахунку рівня економічної безпеки України від 2 березня 2007 р., яка відносить до числа індикаторів стану продовольчої безпеки України рівень перехідних запасів зерна, та виробництво зерна на одну особу за рік. Крім цього, до таких індикаторів віднесено ряд позицій, що не стосуються власне процесу виробництва та його обсягів:

- 1) добову калорійність харчування людини;
- 2) споживання м'яса і м'ясопродуктів;
- 3) споживання молока та молочних продуктів;
- 4) споживання яєць;
- 5) споживання риби та рибопродуктів;
- 6) споживання цукру;
- 7) споживання олії та інших рослинних жирів;
- 8) споживання картоплі;
- 9) споживання овочів та баштанних;
- 10) споживання фруктів, ягід, горіхів, винограду;
- 11) споживання хліба і хлібопродуктів [17].

Для повного аналізу стану продовольчої безпеки необхідно розраховувати ряд показників соціально-економічного характеру, які, у свою чергу, визначають як рівень продовольчої безпеки, так і якість життя населення. До таких показників слід віднести наступні: стан здоров'я населення; середня тривалість життя; динаміка й рівень цін на продукти харчування, зміна вартості продовольчого кошика; стан інфраструктури торгівлі продуктами харчування; бюджетна підтримка вітчизняних виробників продовольчої сировини й

продуктів харчування; темпи росту обсягів імпорту продовольчих товарів і їх частка на національному ринку.

Забезпечення національної продовольчої безпеки повинно ґрунтуватися на системному підході до вирішення її завдань, аналогічно тому, як це має місце в країнах з розвинутою економікою. Особливість забезпечення продовольчої безпеки України, порівняно з деякими іншими державами, полягає не лише в самозабезпеченні основними видами продовольства, а й у створенні потужного експортного агропродовольчого потенціалу, в т. ч. екологічно чистої продукції. Цьому сприяють насамперед природно-економічні умови нашої держави.

Сучасний стан продовольчої безпеки вимагає виділення її в рамках економічної політики держави як самостійної проблеми, вирішення якої передбачає розроблення стратегії розвитку системи продовольчої безпеки та її параметрів.

Стратегія національної продовольчої безпеки має охоплювати питання нарощування обсягів виробництва продовольства, підвищення якості та конкурентоспроможності продуктів харчування та сільськогосподарської продукції, сталий соціальний розвиток села, піднесення рівня життя населення. Для досягнення поставленої мети необхідно створити умови для розширеного відтворення в АПК, який є системоутворюючим ядром формування продовольчої безпеки країни. Вирішення цього завдання можливе лише на основі реформування аграрної сфери при державному регулюванні агропромислового виробництва. Масштаби регулювання залежать від рівня економічного та соціального розвитку економіки, збалансованості попиту та пропозиції на аграрних ринках.

Практика реалізації державної стратегії продовольчої безпеки повинна здійснюватися через систему конкретних заходів, механізмів, що реалізуються на основі якісних індикаторів та кількісних показників, які визначають параметри продовольчої безпеки. Саме така система складає основу та зміст агропродовольчої політики держави.

Висновки. Аналіз досвіду країн-членів СОТ щодо забезпечення продовольчої безпеки дозволив зробити такі висновки.

По-перше, проблеми продовольчого забезпечення країни перш за все пов'язані з тим, яке місце займає дана країна у світовій політиці і рівнем розвитку її продуктивних сил.

По-друге, досвід державної підтримки аграрного сектора США, зокрема через програми продовольчої допомоги, представляє значний інтерес для вирішення проблем продовольчої безпеки та захисту малозабезпечених верств населення України.

По-третє, досвід державного регулювання продовольчого комплексу в Європейських країнах свідчить про принципово нову схему взаємодії держави і господарських суб'єктів. Регулювання внутрішнього ринку зерна в країнах ЄС здійснюється особливо жорстко, за допомогою щомісячних надбавок і гарантованих державою цін.

По-четверте, як інструменти державної політики та регулювання цін у зарубіжних країнах реалізуються також програми, які мають на меті пряму підтримку доходів фермерів, зокрема програми компенсаційних платежів, гнучких виробничих контрактів, страхування. Такий досвід особливо актуальний для України в сучасних умовах. Особливістю розвитку сучасної аграрної політики розвинутих країн є поглиблення її ринкової орієнтації. Існує чітка тенденція до лібералізації аграрної політики країн – основних постачальників сільськогосподарської сировини і харчової продукції на світовий ринок, проте обсяги державної підтримки аграрних товаровиробників у цих країнах залишаються суттєвими.

Отже, комплексний аналіз умов розвитку зовнішньої торгівлі України після набуття членства у СОТ показує, що під впливом глибокої світової фінансово-економічної кризи

очікувані позитивні наслідки від поглиблення інтеграції вітчизняної економіки до глобального торговельного простору не реалізувалися. Аналіз обсягів і структури заходів з державної підтримки аграрного сектора свідчить, що рівень їхньої відповідності вимогам СОТ ще дуже низький і необхідна їхня адаптація до міжнародних стандартів.

Одним із механізмів державного регулювання аграрного ринку повинно стати формування інтервенційних фондів сільгосппродукції. Членство України в СОТ має стати фактором стабілізації та розвитку аграрного ринку на основі підйому базових галузей АПК.

Забезпечення національної продовольчої безпеки повинно ґрунтуватися на системному підході до вирішення її завдань, аналогічно тому, як це має місце в країнах з розвинутою економікою.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, політична частина якої була підписана 21. 03. 2014 р., а економічна частина – 27. 06. 2014 р., дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції в тому числі і в забезпеченні продовольчої безпеки України; підняти рівень технологій виготовлення агропромислової продукції, її якість та стандарти до рівня розвинутих країн світу.

Список використаної літератури

1. Міжнародний агробізнес: Навч. посіб. / І. Ю. Сівачепко, В. Ф. Семенов, Д. В. Побе-режний та ін.; / За заг. ред. І. Ю. Сівачепко; ЦУЛ. – К., 2003. – 208 с.
2. Черевко Г. В., Фадеєва О. Г., Астратова Г. В. Маркетинг продовольчого ринку: досвід США та проблеми України // Економіка АПК. – 1996. – № 4. – С. 86-90.
3. World Food Summit, WFS 96\3. – CorrU, Rome, Italy, 1996, P. 35-50.
4. Food Requirements and Population Growth, FAO, WFS 96\TECH\14, July 1997. – P. 23-28.
5. Комарніцька О. П. З історії державного забезпечення продовольчої безпеки в США та Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/INB/2008-4/08kopbsu.pdf>.
6. Черняков Б. А. Роль и место сельскохозяйственных предприятий в аграрном секторе США // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2001. – № 5. – С. 9-15.
7. The European Union's Common Agricultural Policy: Pressures for Change / United State Department of Agriculture // International agriculture and trade reports. WRS-99-2. – 1999. – October.
8. Ульяновченко Ю. О. Державне регулювання аграрного ринку в країнах ЄС і США: Досвід для України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007~2/doc/5/05.pdf>.
9. Common organization of the market: financial mechanism // Legal aspects of agriculture in the EC. – 2006.
10. OECD. 2011. Agriculture Policy Monitoring and Evaluation 2011 : OECD Countries and Emerging Economies, Paris.
11. OECD Producer and Consumer Database. 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stats.oecd.org>.
12. Саблук П. Т., Карич Д. Я., Коваленко Ю. С. Основи організації сільськогосподарського ринку. – К. : ІАЕ УААН. – 2002. – 190 с.
13. Приходько Т. Регулирование деятельности сельскохозяйственных предприятий различных правовых форм в ФРГ // АПК: экономика, управление. – 1997. – № 8. – С. 43-48.

14. Домбровська С. О. Удосконалення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників зерна // Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: Кол. моногр. у 2 т. / За ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнева. – К. : ІАЕ, 2000. – Т. 2. – С. 517-523.
15. Корецький М. Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці : Монографія. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 260 с.
16. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України». – 24. 06. 2004 р. № 1877-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 49.
17. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економіки України. – 2. 03. 2007 р., № 60 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua>.

ANALYSIS OF THE EXPERIENCE OF WTO MEMBER COUNTRIES FOR ENSURING FOOD SECURITY AND APPLYING THIS EXPERIENCE IN UKRAINE

Skrypchuk P. M.

Doctor of economic studies, professor of the Chair of management of the National University of Water Management and Natural resources Use.

Khomenko A. Y

Management specialty student. Institute of Economics, Management, and Law of the National University of Water Management and Natural resources Use.

Abstract. *This paper analyzes the WTO member states experience of ensuring food security for their countries and identifies the opportunities of using this experience for economic policy of Ukraine.*

Much attention is given to ways and means of improving the quality of life for citizens of the USA and the EU. The article explores the commonalities and differences in approaches to addressing these issues in the developed countries.

The article demonstrates priorities for the developed countries governments and identifies their strategic plan for ensuring implementation of national food security programs. Developing food policy experts the U. S. and EU countries are using new approaches to the determination of its specific goals and means. The EU is implementing the idea of creating a single European system, which would include support of markets for ensuring food security, protection from cheap imports in order to maintain national food producers and exports support. The paper establishes basic markets regulation mechanisms in the common agricultural policy: target prices, intervention prices, ceiling prices, variable import tariffs and export subsidies. Also, the paper formulates three fundamental principles of the common agricultural policy of the European Economic Community: market unity, general funding and preferences to the Community.

Experience of state regulation of food complex in the European countries demonstrates essentially new scheme of interaction between state and business actors. This approach involves the direct solution of economic problems through the creation of effective and transparent regulatory instruments.

The article generalizes characteristic of the state regulation modes of the agricultural sector in the WTO developed member states. The article identifies the main state regulation measures of the agricultural sector of the economies of the USA, Canada and the European Economic Community.

The article analyzes the experience of the development of the agricultural sector of Ukrainian economy and determines the directions for its development. Ukraine's accession to the WTO,

the integration of the domestic agricultural market into the global food market involves the transformation of support system and regulation of the agricultural sector development. The article demonstrates priority areas for the state support to the agricultural sector. It is important for Ukraine to rethink the current threats to state food security in modern realities of global world processes and in the context of the European integration. Ensuring national food security should be based on a systemic approach to solving its problems, the same way as is the case in developed economies.

Key words: *food security, agriculture, the WTO, the U.S., the EU and Ukraine, agriculture and food products.*

Referances

1. Mizhnarodny'j agrobiznes: Navch. posib. / I. Yu. Sivachepko, V. F. Semenov, D. V. Poberezhny'j ta in.; / Za zag. red. I. Yu. Sivachepko; CzUL. – K., 2003. – 208 s.
2. Cherevko G. V., Fadeeva O. G., Astratova G. V. Markety'ng prodovol'chogo ry'nku: dosvid SShA ta problemy' Ukrainy' // Ekonomika APK. – 1996. – № 4. – S. 86-90.
3. World Food Summit, WFS 96\3. – CorrU, Rome, Italy, 1996, P. 35-50.
4. Food Requirements and Population Growth, FAO, WFS 96\TECH\14, July 1997. – P. 23-28.
5. Komarnicz'ka O. P. Z istoriyi derzhavnogo zabezpechennya prodovol'choyi bezpeky' v SShA ta Ukraini. [Elektronny'j resurs]. – Rezhy'm dostupu: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/INB/2008-4/08kopbsu.pdf>.
6. Chernyakov B. A. Rol' y' mesto sel'skoxozyajstvennyh predpny'yaty'j v agrarnom sektore SShA // Ekonomy'ka sel'skoxozyajstvennyh y' pererabatyvayushhy'h predpny'yaty'j. – 2001. – № 5. – S. 9-15.
7. The European Union's Common Agricultural Policy: Pressures for Change / United State Department of Agriculture // International agriculture and trade reports. WRS-99-2. – 1999. – October.
8. Ul'yanchenko Yu. O. Derzhavne reguluyuvannya agrarnogo ry'nku v krayinax YeS i SShA: Dosvid dlya Ukrainy'. – [Elektronny'j resurs]. – Rezhy'm dostupu: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007~2/doc/5/05.pdf>.
9. Common organization of the market: financial mechanism // Legal aspects of agriculture in the EC. – 2006.
10. OECD. 2011. Agriculture Policy Monitoring and Evaluation 2011 : OECD Countries and Emerging Economies, Paris.
11. OECD Producer and Consumer Database. 2012. [Електронний ресурс]. – Rezhy'm dostupu: <http://stats.oecd.org>.
12. Sabluk P. T., Kary'ch D. Ya., Kovalenko Yu. S. Osnovy' organizacziyi sil's'kogospodars'kogo ry'nku. – K. : IAE UAAN. – 2002. – 190 s.
13. Prihod'ko T. Regulirovanie deyatel'nosti sel'skoxozyajstvenny'h predpriyatij razlichny'h pravovy'h form v FRG // APK: e'konomika, upravlenie. – 1997. – № 8. – S. 43-48.
14. Dombrovs'ka S. O. Udoskonalennya derzhavnoyi pidtry'mky' sil's'kogospodars'ky'h tovarovy'robn'y'kiv zerna // Problemy' ekonomiky' agropromy'slovogo kompleksu i formuvannya jogo kadrovogo potenczialu: Kol. monogr. u 2 t. / Za red. P. T. Sabluka, V. Ya. Ambrosova, G. Ye. Maznyeva. – K. : IAE, 2000. – T. 2. – S. 517-523.
15. Korecz'kij M. X. Derzhavne reguluyuvannya agrarnoyi sfery' u ry'nkovij ekonomiczii : Monografiya. – K.: Vy'd-vo UADU, 2002. – 260 s.
16. Zakon Ukrainy' «Pro derzhavnu pidtry'mku sil's'kogo gospodarstva Ukrainy'». – 24. 06. 2004 r. № 1877-IV // Vidomosti Verhovnoyi Rady' Ukrainy'. – 2004. – № 49.
17. Metody'ka rozrahunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky' Ukrainy': nakaz Ministerstva ekonomiky' Ukrainy'. – 2. 03. 2007 p., № 60 // [Elektronny'j resurs]. – Rezhy'm dostupu: <http://me.kmu.gov.ua>.

АНАЛИЗ ОПЫТА СТРАН-ЧЛЕНОВ ВТО ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭТОГО ОПЫТА В УКРАИНЕ

Скрипчук П. М.

Доктор экономических наук, профессор кафедры менеджмента Национального университета водного хозяйства и природопользования.

Хоменко А. Е.

Студент специальности «Менеджмент». Институт экономики, менеджмента и права. Национальный университет водного хозяйства и природопользования.

Аннотация. В статье проанализирован опыт стран-членов ВТО по обеспечению продовольственной безопасности своих стран и определены возможности использования этого опыта в экономической политике Украины.

Значительное внимание уделено способам и средствам улучшения качества жизни граждан США и стран ЕС. Исследованы тождества и различия в подходах к решению этих вопросов в развитых странах мира.

Показаны приоритеты деятельности правительств развитых стран и показан их стратегический план работы по обеспечению национальных программ обеспечения продовольственной безопасности. Разрабатывая продовольственную политику, специалисты США и стран ЕС используют новые подходы к определению конкретных целей и средств. В ЕС воплощается в жизнь идея создания единой европейской системы, которая соединяла бы в себе поддержку рынков для обеспечения продовольственной безопасности, защиты от дешевого импорта с целью поддержки собственного товаропроизводителя и поддержку продовольственного экспорта. Установлены основные механизмы регулирования рынков в единой аграрной политике: целевые цены, интервенционные цены, предельные цены, переменный импортный тариф и экспортные субсидии. Были сформулированы три фундаментальных принципа единой аграрной политики Европейского экономического сообщества: единство рынка, общее финансирование и преференции сообществу.

Опыт государственного регулирования продовольственного комплекса в Европейских странах свидетельствует о принципиально новой схеме взаимодействия государства и хозяйствующих субъектов. Этот подход связан с прямым решением экономических проблем через создание эффективных, прозрачных инструментов регулирования.

Обобщенна характеристика режимов государственного регулирования аграрного сектора экономик развитых стран-членов ВТО. Определены основные меры государственного регулирования аграрного сектора экономики США, Канады и стран Европейского экономического сообщества.

Проанализирован опыт развития аграрного сектора экономики Украины и определены направления его развития. Вступление Украины в ВТО, интеграция отечественного аграрного рынка в мировой продовольственный рынок предполагает трансформацию системы поддержки и регулирования развития аграрного сектора. Показаны приоритетные направления государственной поддержки аграрного сектора. Для Украины важно переосмыслить современные угрозы продовольственной безопасности государства в новейших реалиях развития глобальных мировых процессов и в свете интеграции в ЕС. Обеспечение национальной продовольственной безопасности должно основываться на системном подходе к решению этих задач, аналогично тому, как это имеет место в странах с развитой экономикой.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, аграрный сектор, ВТО, США, ЕС, Украина, сельское хозяйство, пищевые продукты.